

Vinterkarse *Barbarea vulgaris*

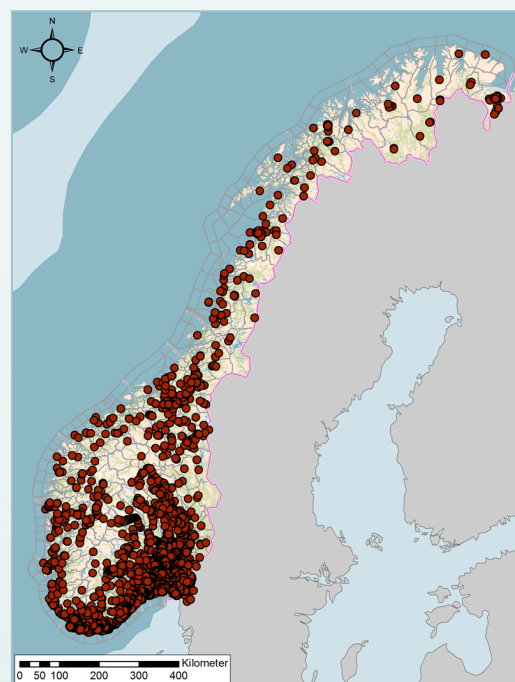
Fremmed art

Først opptrådte vinterkarse særlig som ugress i enger. Senere er den blitt en del av vårfloraen på tørre bakker, i veiskråninger, berg og skrenter og på skrotemark, der den kan dominere helt, og hvor den fortrenger både vanlige og mer sårbare arter. Vinterkarse er en fremmed art som i løpet av vel 300 år har funnet innpass i store deler av landet. Den er fremdeles i spredning.

Status

Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)

Utbredelseskart som viser ville forekomster av vinterkarse basert på herbariedata og ikke-belagte observasjonsdata (krysslister, artsobservasjoner o.a.). Det er ikke skilt mellom varietetene.

Kjennetegn

Vinterkarse er en flerårig urt i korsblomstfamilien Brassicaceae. Den danner rosetter av mørkegrønne, blanke, finnete blad med stor, oval endeflik. Stenglene blir 30–60 cm høye, av og til høyere, og har spredte, finnete blad med basis som går rundt stengelen. Blomsterknoppene er snau (i motsetning til hos den nærbeslektede stakekarse *Barbarea stricta*). De gule blomstene sitter i en vid topp og har søtlig duft. Frukten (skulper) har markert griffel. Frukstandene blir stående lenge etter at frøene er spredt.

Vinterkarse har i Norge to varieteter som skilles på flere karakterer, men lettest på skulpene. Varietet *vulgaris*, særlig vinterkarse: skulpene er rake, firkantete og nokså tykke og står skrått oppover fra stengelen. Varietet *arcuata*, buevinterkarse: skulpene er buete og tynne og spriker ut fra stengelen. Arten er i den økologiske risikovurderingen behandlet under ett.

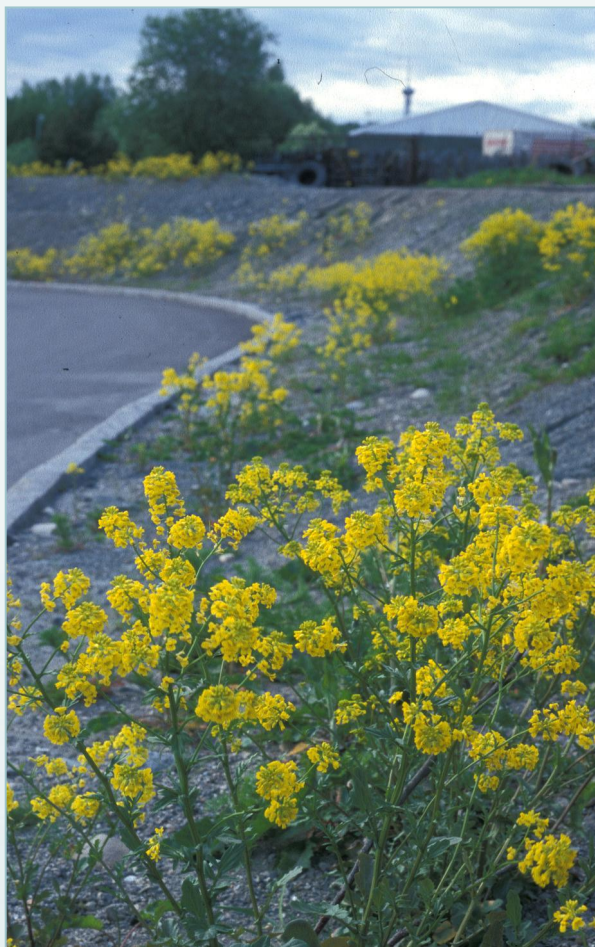
Det finnes andre gulblomstrede arter i familien som vinterkarse kan forveksles med. Vegkarse som tilhører slekten *Rorippa* har enda tynnere skulper og dessuten oftest to rekker frø i hvert skulperom. Arter i slekten *Sisymbrium* har typisk flikete blad ("løvetannblad") eller blad som noen ganger er hele. Åkersennep og åkerreddik (hhv. i slektene *Sinapis* og *Raphanus*) har buktflikete blad som vinterkarse, men skulpen har sterke nerver og langt nebb hos åkersennep og er innsnørt mellom frøene hos åkerreddik. Arter i slekten *Erysimum*, blant annet åkergull, har hele blad i motsetning til de andre som er nevnt.

Utbredelse

Vinterkarse er en eurasiatisk art som trolig kom til Norge før 1700 (som grønnsak/salatplante). Skriftlige kilder antyder at arten kan ha vært forvillet i landet allerede før 1800. Fra flere innfallsporter i Sør-Norge har den spredt seg til det meste av landet, men den varierer i mengde fra distrikt til distrikt. Mange steder er den veletablert og vanlig, andre steder synes den å forekomme tilfeldig eller være nyetablert. Arten er etablert til og med mellomboreal sone, men er tilfeldig i nordboreal sone og i fjellet.

De to varietetene har litt ulik utbredelse. Særlig vinterkarse finnes spredt på Østlandet nord til Østerdalen og søndre Gudbrandsdalen, langs kysten til Trøndelag, og er funnet ett og annet sted nord til Troms. Buevinterkarse er mye vanligere; den vokser fra havnivå til nordboreal sone, en sjelden gang også over skoggrensen.

Vinterkarse er funnet i alle fylker til og med Finnmark, men den er relativt sjelden og mer ustabil i de nordligste fylkene. Vinterkarse er en av de få fremmede artene som er funnet godt over skoggrensen.

Nyanlagte veiskråninger og åpen skrotemark kan raskt bli invadert av vinterkarse. Fra industriområde på Lade, Trondheim.

Biologi

Vinterkarse er den første gule korsblomsten som blomstrer, og blomstringen skjer fra våren og utover i juli. En enkelt plante kan produsere 1000–10 000 frø årlig. Frøene modnes raskt. Planten har ingen spesielle tilpasninger til frøspredning, men spredningen vurderes likevel som meget effektiv. Småfugl bidrar trolig, og frøene kan være spiredyktige etter å ha passert tarmen til både fugl og pattedyr.

Frøene spirer samme sesong som de er produsert, og før høsten er det dannet en bladrosett som overvintrer. Næring for neste års vekst og blomstring lagres i rotsystemet. Første blomstring skjer i plantens andre sesong. Frøspredningen er viktig for vinterkarse, men den spres også lett ved hjelp av stykker av rotsystemet, der det er knopper for videre vekst både på hovedroten og på birøttene. Roten er flerårig og går dypt ned i jorden. Den kan bli delt opp under jordbearbeiding, som derved

kan bidra til lokal spredning av arten. Vegetative deler og frø spres ellers med transport av jord, redskap, husdyrgjødsel, høy osv.

Bestandsstatus

Rundt 1900 ble vinterkarse ansett som et utpreget engugress. Den ble da oftest funnet i kunsteng, av og til i hager. Det antyder at den opprinnelig kom inn vesentlig med importert gressfrø. Senere har vinterkarse etablert seg i åkerkanter, langs veier og på ulike typer skrotemark. I dag er den særlig tallrik og iøynefallende på jernbane- og veiskråninger, kantsoner mellom veier og andre habitater og på berg i veiskjæringer. Arten kan opptre i enorme mengder i enkelte naturtyper som på grunnlendt mark, på baserik berggrunn. Her kan den i betydelig grad fortrenge både vanlige og mer sjeldne eller sårbare arter.

Rosettene til vinterkarse visner først utpå sommeren, men da har de lenge konkurrert med mer småvokste og mindre konkurransesterke arter, bl.a. hjemlige arter på tørrbakker og som etter hvert har fått veiskråninger og lignende steder som viktig vokseplass.

I løpet av ca. 300 år er vinterkarse blitt en vanlig plante i Norge, men begge varietetene er fremdeles i spredning. Den geografiske spredningen og økningen i antall populasjoner henger ikke minst sammen med de store arealene med skrotemark som følger med utbygging og utbedring av samferdselsnett, tettstedsvekst og etablering av næringsparker, industriområder og lignende arealer.

Vinterkarse vil kunne etablere seg på kulturpåvirket mark flere steder i nordboreal og kanskje lavalpin sone.

Referanser

Fremstad, E. og Pedersen, O. 2009. Fremmede planter i Norge. Vinterkarse *Barbarea vulgaris*. Blyttia 67(3): 159–170.

Holmboe, J. 1900. Nogle ugræsplanter indvandring i Norge. Nyt Magazin for Naturvidenskaberne 38: 9–262.

Korsmo, E. 1925. Ugress i nutidens jordbruk. Oslo, Cappelens forlag. 694 s.